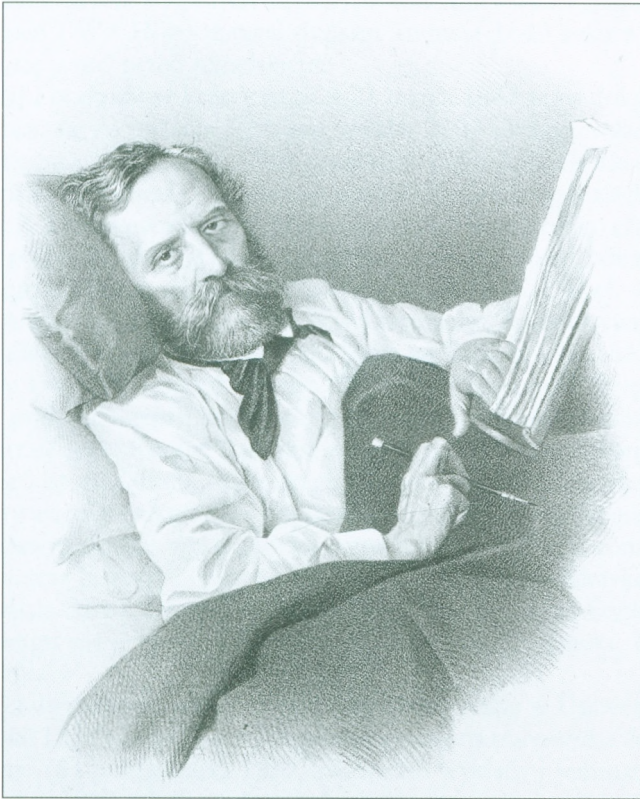

ANTONI ZYGMUNT HELCEL

(1808-1870)

Antoni Zygmunt Helcel był przedstawicielem bogatej krakowskiej rodziny mieszczyskiej, powi zanej z ziemia stwem, pochodzenia austriackiego. Ojciec A.Z. Helcia, równie Antoni, zało ył dom bankowy w Krakowie oraz nabył dobra ziemskie w Królestwie Polskim.

A.Z. Helcel uwa ał si za szlachcica i do swojego szlachectwa przywi zywał szczególne znaczenie. U podstaw szlacheckiego rodowodu Helclów znajdował si dyplom z 12 stycznia 1583 roku, w którym bracia: Hans, Krzysztof, Kasper i Wolf Hólzl, górnicy z Budweis i Kutttenberga, zostali nobilitowani. Dyplomem z 15 lipca 1604 roku uzyskali nobilitacj Sebastian Hólzel i jego bracia: Hans, Samuel, Isaak oraz Tobiasz. Rekomendacj nobilitacyjnej udzielił (26 lutego 1604) Adam von Puchheim, przedkładaj c j cesarzowi Rudolfowi II. Dyplom z 31 stycznia 1629 roku potwierdził nadanie szlachectwa w roku 1604 Sebastianowi Hólzlowi oraz udzielał zezwolenia na poł czenie herbu wygasłych krewnych von Amerbach i „mienia predykatu von Holzchausen”. Wit Hólzl uzyskał dyplom 16 maja 1640 roku z pozwoleniem podpisywania si „von” przed nazwiskiem.

Car Mikołaj I podpisał w Petersburgu 9/21 marca 1843 roku dokument, w którym - powołuj c si na nadanie Hólzłom w roku 1583 klejnotu szlachectwa przez cesarza Rudolfa oraz uwzgl dniaj c fakt posiadania przez A.Z. Helcia odpowiednich dóbr ziemskich - nadał jemu i jego dzieciom tytuł dziedzicznego szlachectwa.

Dziadek A.Z. Helcia uwa ał si za Niemca, natomiast ojciec jego czuł si ju Polakiem - mówił po polsku, przyj ł tak e polskie zwyczaje narodowe. Nie zmienił jednak pisowni swojego nazwiska, uczynił to dopiero jego syn, A.Z. Helcel.

Edukacja Attoniego Zygmunta Helcia w Liceum w Anny otwierała przed nim mo liwo ci studiowania we Wszechnicy Jagiello skiej. Tote w roku 1823 podj ł studia uniwersyteckie i w 1828 uzyskał stopie doktora obojga praw. Dzi ki kontaktom naukowym z prof. Julianem Czermi skim rozwin ł swe uzdolnienia historyczne. W tym te okresie Jerzy Samuel Bandtkie zach cił go do samodzielnej pracy naukowej w zakresie historii. Studia zagraniczne, podj te przez Helcia bezpo rednio po doktoracie i trwaj ce do roku 1830, poszerzyły znacznie jego horyzonty intelektualne. We Wrocławiu słuchał wykładów karnisty Juliusza Abbega, romanisty Karola Unterholzerna oraz historyka Gustawa Stenzla, w Berlinie - Fryderyka Karola Savigny'ego, Edwarda Gansa, Georga Wilhelma Hegla oraz historyka Fryderyka Raumera, w Heidelbergu za - Karola Mittermaiera, Antoniego Thibauta, Karola Zachary'ego - prawników.

A.Z. Helcel dwukrotnie podejmował prac dydaktyczn w Uniwersytecie Jagiello skim: w roku 1832 i 1848. Po uzyskaniu nominacj na stanowisko docenta historii prawa polskiego (31 pa dziernika 1832) prowadził wykłady i seminaria tylko przez jeden rok, gdy w 1833 roku zostały zniesione docentury.

W roku 1833 wraz z Pawłem Popielem, Konstantym Swidzi skim oraz Aleksandrem Wielopolskim podj ł si obrony Uniwersytetu Jagiello skiego przed gro c mu reorganizacj . W specjalnie przygotowanym memoriale protestowali oni przeciwko redukcji katedr uniwersyteckich oraz ograniczeniu prawa do samodzielnego wyboru profesorów na wakuj ce katedry.

29 pa dziernika 1848 roku Helcel został powołany na stanowisko zast pcy profesora historii prawa polskiego, za 13 maja roku 1850 otrzymał nominacj na stanowi-

ska profesora zwyczajnego. Został tak e wybrany dziekanem Wydziału Prawa (20 lipca 1852), ale godno ci tej nie przyjął. Ze stanowiska profesora UJ został zdymisjonowany 31 grudnia 1852 roku ze wzgl dów politycznych. Mianowicie, w roku 1850 przedstawił ministrowi Wyzna i O wiaty w rz dzie Feliksa Schwarzenberga, Leonowi Thunowi, w formie memoriału projekt reformy uniwersytetu, wyst puj c z koncepcj wolno ci nauczania i nadania uniwersytetom uznanym za korporacje daleko posuni tego samorządu.

Helcel był tak e autorem pisma skierowanego (Helcel odnotował w swoim pamiętniku to wydarzenie pod dat 24 lutego 1850) w imieniu Wydziału Prawa, do Ministerstwa O wiecenia w Wiedniu w odpowiedzi na przedstawione przez J. Reinera (urz dnika maj cego za zadanie reorganizacj wydziału wg wzorów austriackich) sugestie. Zmierzały one w kierunku kształcenia studentów na urz dników prawnopolitycznych oraz prowadzenia niektórych wykładów w j zyku niemieckim. Helcel, broni c interesów Wydziału Prawa UJ, argumentował, e celem edukacji uniwersyteckiej powinna by czysta nauka, o mo liwie szerokiej podbudowie teoretycznej. Sprzeciwiał si prowadzeniu wykładów prawniczych w j zyku niemieckim, twierdz c, e studenci mog w innej formie opanowa ten j zyk, ucz szczaj c np. na wykłady z zakresu j zyka i literatury niemieckiej. Sporz dzone przez Helcia pismo zostało przyjęte jednomy lnie przez Senat i przesłane do Wiednia.

A.Z. Helcel d ył do restytucji w Uniwersytecie Jagiello skim tradycyjnych tog i biretów profesorskich podczas wizyty składanej przez cesarza Franciszka Józefa w roku 1851 w Galicji, Uniwersytet powitał go w togach, nie za w przepisowych mundurach urz dniczych.

A.Z. Helcel w latach 1835-1836 był redaktorem i wydawc „Kwartalnika Naukowego”, po wi conego filozofii, historii, historii literatury, prawu, a tak e zagadnieniom słowianoznawczym. Helcel d ył do o ywienia naukowego nurtu humanistyki polskiej i przeszczepienia na jej grunt wybitnych osi gni nauki europejskiej. Szczególn rol odgrywała tu filozofia Hegla, pod której wpływem pozostawał. Najwi ksz wag przywizywał jednak do historii prawa, zamieszczaj c opracowania oparte na badaniach ródłowych. W nich uwidoczniły si akcenty słowia kie.

„Kwartalnik Naukowy” zamieszczał tak e prace zwi zane z problematyk kultury ludowej - zgodnie z zało eniami romantycznego historyzmu. O zainteresowaniach Helcia folklorem wiadczyła te reedycja dzieła Zoriana Doł gi Chodakowskiego *O Stowia szczy nie przed chrze cija stwem* w roku 1835.

A.Z. Helcel zało ył w Krakowie w roku 1834 drukarni . Wraz z drukarni prowadził własne wydawnictwo naukowe. Mi dzy innymi drukował w niej, redagowany i wydawany własnym nakładem, „Kwartalnik Naukowy”. W roku 1837 zatargi z cenzur i straty finansowe zmusiły go do zlikwidowania drukarni i wydawnictwa.

Rys post pów prawodawstwa karnego (1836) - podr cznik z zakresu komparatystyki historii prawa - otwierał sesj prac naukowych Helcia. W tym samym roku ukazało si tłumaczenie dzieła Gottfrieda Lenglicha - *Prawo pospolite polskie* - opatrzone przez Helcia przypisami i poprzedzone jego wst pem. W roku 1845 brał udział w redakcyjnych posiedzeniach „Biblioteki Warszawskiej”. Podj ł współprac przy wydawaniu *Kodeksu dyplomatycznego-*, do niego nale ało przygotowanie przypisów i krytyczne opracowanie tekstów. W 1856 roku opublikował tom pierwszy *Starodawnych prawa poi-*

skiego pomników. Znalazły si w nim, opatrzone komentarzem krytycznym, dokumenty prawa kanonicznego i mazowieckiego, wyci gi z ksi g s dowych ziemskich oraz rozprawa Helcia: *Historyczno-krytyczny wywód tak zwanego wi lickiego prawodawstwa Kazimierza Wielkiego*.

W „Rocznikach Towarzystwa Naukowego Krakowskiego” zamieszcza Helcel swe drobniejsze prace: *O klasztorze j drzejowskim*, *O dwukrotnym zam ciu Ludwiki Karoliny Radziwiłłówny*. W wydawnictwie kierowanym przez Aleksandra Wielopolskiego - Biblioteka Ordynacji Myszkowskich - opublikował w roku 1860 *Listy Jana III Sobieskiego do ony*.

W 1863 roku opublikował Helcel rozpraw o dziesi cinach ko cielnych w Polsce, za w roku nast pnym wydał *Ksi g pami tnic Jakuba Michałowskiego*. Prace naukowe Helcia zamyka wydanie tomu drugiego *Starodawnych prawa polskiego pomników* (1870). Znalazły si w nim: *Ksi ga elbl ska* oraz obfity zbiór zapisek s dowych. Ju po jego mierci ukazało si *Dawne prawo prywatne polskie* (1874), którego edycja miała zapocz tkowa publikacj pozostawionych w r kopisie prac uczonego.

Helcel przekazał Komisji Historycznej Akademii Umiej tno ci r kopisy swych niepublikowanych dzieł, w szczególno ci: *Dawne prawo prywatne polskie*, *Histori obecnego prawa polskiego*, *Rozpraw o szlachectwie*, *Rozpraw o starostach i prokuratorach*. Po mierci Helcia dzieło edycji zebranych przeze ródeł podj ła Akademia. Wydawcami byli: Michał Bobrzy ski, Franciszek Piekosi ski oraz Bolesław Ulanowski.

Zasług Helcia było wyst pienie z inicjatyw edycji kompletnego zbioru pomników dawnego prawa polskiego. Było to niezbdne dla podj cia dalszych prac naukowych opartych na solidnych podstawach ródlowych. Tom pierwszy *Starodawnych prawa polskiego pomników* zawierał powa ny zestaw ródeł polskiego ustawodawstwa oraz prawa. Znalazły si w nim, obok analizy naukowej ustawodawstwa Kazimierza Wielkiego, teksty innych autorów normatywnych polskich, a tak e dokumenty prawa mazowieckiego i prawa kanonicznego. W tomie tym Helcel wydobyl i ukazał wybrane materiały pochodz ce z najstarszych ksi g s dowych ziemskich, zwracaj c uwag historii prawa w Polsce na przedmiot bada w niej dotychczas nie uwzgl dniony.

Kontynuacja wydawnictw ródlowych znalazła swe pełne urzeczywistnienie po przekształceniu Krakowskiego Towarzystwa Naukowego w Akademi Umiej tno ci. Helcel wyznaczył ich zasadniczy kierunek: publikacj materiałów ródlowych znajduj cych si z staropolskich ksi gach s dowych. Odkryte przez Helcia ksi gi s dowe pozwoliły na przeprowadzenie rekonstrukcji stosowania prawa w praktyce s dowej. *Ksi ga Elbl ska*, jako najstarszy spis polskiego prawa zwyczajowego, wraz ze zbiorem około 4,5 tys. zapisek s dowych zło yły si na tom drugi *Starodawnych prawa polskiego pomników*. Do pracy edytorskiej Helcia nawizali niebawem inni historycy - Ksawery Liske oraz Oskar Balzer podj li dzieło wydawnictw ksi g s dowych. Helcel, prowadz c jednocze nie i niezale nie od Hubego prace wydawnicze statutów polskich synodów prowincjonalnych, dał wraz z nim podwaliny rozwoju polskiej kanonistyki. Do tych prac nawizywali pó niej Bolesław Ulanowski i Władysław Abraham.

Helcel dzi ki własnej pracy i zainteresowaniu dalszych pokole historyków rozwin ł w Polsce nauk historii prawa, utworzył tak e solidne jej podstawy. Michał Bobrzy ski, Franciszek Piekosi ski, a przede wszystkim Bolesław Ulanowski, w ramach Akademii Umiej tno ci rozwin li działalno wydawniczą, w której nawizywali do jego wzorów.

A.Z. Helcel podjął na gruncie Towarzystwa Naukowego Krakowskiego inicjatywę w zakresie rozwoju badań historycznych. Jako prezes (od 21 listopada 1857) Oddziału Nauk Moralnych Towarzystwa postanowił zrealizować plan edytorski krytycznego wydawnictwa ródła. Miały zostać wydane r kopisy ródła historycznych i historycznoprawnych oraz dyplomatariusz oryginalnych dokumentów znajdujących się w zbiorze Archiwum UJ. Zamierzano opracować i ogłosić drukiem zbiór regestrów dyplomów, które już doczekały się edycji.

Przygotowywano się do prowadzenia prac bibliograficznych z zakresu dyscyplin prawnych i historii Polski. Utworzono dwa komitety: pierwszy do spraw wydawania r kopisów, drugi zaś do opracowania bibliograficznych. Oba tym komitetom przewodniczył Helcel. W latach 1858 i 1859 prace przebiegały nierównomiernie, z przerwami. 12 marca 1860 roku na posiedzeniu wspólnym Oddziałów Nauk Moralnych oraz Archeologii i Sztuk Pięknych podjęto decyzję o wznowieniu i kontynuowaniu prac bibliograficzno-wydawniczych. Kierownikiem miał być Helcel, który 28 kwietnia 1860 roku zwołał pierwsze posiedzenie naukowego gremium, zainicjował przyszłą Komisję Historyczną. Mimo krótkiego okresu działalności (nieco ponad rok), sporządzono spis czasopism polskich ukazujących się w kraju i za granicą, dokonano także ich lokalizacji bibliotecznej, wykonano kartki bibliograficzne dla czasopism naukowych. W tym gronie pracował także Józef Szujski, który dążył do kontynuowania prac Komisji.

A.Z. Helcel występował również z cennymi inicjatywami przebudowy Krakowskiego Towarzystwa Naukowego w Akademii Umiejętności. Miało to doprowadzić do ożywienia życia naukowego w Krakowie. Realizacją tej inicjatywy złożył w ręce Jerzego Lubomirskiego, którego zasługą – przy współdziałaniu Józefa Szujskiego i Józefa Majera – było zrealizowanie tego trudnego przedsięwzięcia.

A.Z. Helcel był ideologiem i politykiem konserwatywnym. W dwóch pracach pochodzących z lat 1857-1858: *Aforyzmy o prawdziwym i fałszywym konserwatyzmie* oraz *O zasadach konserwatywnego dziennika*, przedstawił swoje poglądy na istotę konserwatyzmu, w polemice z doktrynami reakcji i rewolucji.

W rozumieniu Helcia istota konserwatyzmu polegała na zachowywaniu i nienaruszaniu podstawowych celów i wartości uznanych za niezmiennie i konieczne *a priori*, przy równoczesnym dopuszczaniu takich przemian i przeobrażeń społecznych, które niesie z sobą ewolucyjnie realizowany rozwój historyczny. W takim ujęciu konserwatyzm Helcia odpowiada merytorycznie konstrukcji konserwatyzmu ewolucyjnego – doktryny kompromisowej wobec imperatywu tradycji i historycznego postępu. Dla Helcia konserwatyzm to nie tylko filozofia polityczna, to także podstawa ustroju „reprezentacyjno-konsytycyjnego” państwa, w którym władza wykonawcza spoczywała w ręku monarchy panującego dziedzicznie, zaś władza ustawodawcza jest sprawowana przez dwuizbowy parlament. Gwarantowane są wolności: słowa, druku, zrzeszenia oraz niezawisłość sędziów i przedstawicieli władzy. Przestrzegane są zasady praworządności i wzajemne równowagi władz.

„Reprezentatywny” ustroj to czynne uczestnictwo przedstawicieli tylko „głównych” interesów narodu, a więc: przemysłu i handlu, kapitału finansowego, ziemiastwa, inteligencji oraz duchowieństwa. Szczególnie funkcję spełnia tu instytucja szlachectwa, realizująca cele i ideały konserwatyzmu. Dla Helcia szlachectwo jest żywym

instrumentem przekazującym w historii „znakomito” dziejów narodowych, dziedzictwo kultury i tradycji.

Helcel w praktyce życia politycznego związany był, począwszy od roku 1846, z tworzącym się ugrupowaniem konserwatystów. Nie był jego przywódcą, lecz występował stale tam, gdzie wymagał tego interes polityki konserwatywnej. Wspierał prasę konserwatywną - krakowski „Czas” i lwowski „Głos” - utrzymywał kontakty z konserwatystami nie tylko z Galicji i Krakowa, lecz także z Poznańskimi i Kongresówką oraz z księciem Adamem Czartoryskim i Hotelem Lambert. Dla konserwatystów młodszego pokolenia, związanych z „Przeglądem Polskim”, ideologia Helcia stała się impulsem inspirującym.

W związku z powstaniem krakowskim i rabacją Helcel opracował kilka pism politycznych. W *Opisie wydarzeń powstania krakowskiego*, przeznaczonym dla prof. Ryszarda Rópla - niemieckiego historyka, przyjaciela Helcia, sympatyka sprawy polskiej - dominuje ocena pejoratywna, dyskredytująca inspiratorów i przywódców powstania. Helcel przeczył, że wydarzenia powstania krakowskiego były wyrazem politycznego aktu woli Polaków mieszkających w Krakowie. Twierdził natomiast, że Kraków został - bez woli jego obywateli - wybrany przez rewolucjonistów jako obiekt zakonspirowanego z zewnątrz aktu powstania.

Oburzony polityką austriackiej administracji w okresie galicyjskiej rabacji, wystąpił Helcel (1846) z inicjatywą publicznego zdemaskowania politycznego cynizmu księcia Metternicha. Tak powstał *List szlachcica polskiego o rzezi galicyjskiej*, pióra Aleksandra Wielopolskiego, przyjaciela Helcia, do Klemensa Metternicha, opublikowany w formie broszury w języku niemieckim i francuskim.

Latem 1846 roku Helcel napisał broszurę polityczną *Briefe eines polnischen Edelmannes an einen deutschen Publizisten*, ogłoszoną w tym samym roku w Hamburgu, w której wystąpił z koncepcją dobrowolnej restytucji państwa polskiego przez mocarstwa rozbiorowe w celu zapewnienia Europie bezpieczeństwa i pokoju oraz utrzymania w niej stanu równowagi sił.

W kwietniu 1848 A.Z. Helcel podjął decyzję o włączeniu się do akcji politycznej mającej na celu konsolidację polskich sił patriotycznych, konserwatywnych i umiarkowanych, aby wspólnym wysiłkiem, w sposób legalny odbudować Rzeczpospolitą. Centrum akcji politycznej stanowił Wrocław, w którym znajdowali się już licznie przybyli politycy krajowi z trzech zaborów, w tym także Aleksander Wielopolski. Helcel zamierzał powołać do życia Konfederację - załęk przyszłej władzy, z Komitetem Centralnym Konfederacji jako egzekutyw. Sądził, że przy poparciu i pomocy liberalno-konstytucyjnych Niemiec i Austrii zostanie zrealizowany cel restauracji Polski, co doprowadzi w konsekwencji do wojny z absolutystycznym Rosją. Odniesione zwycięstwo otwierałoby możliwość rewindykacji utraconych terytoriów. Równocześnie nie z akceptacją ustroju konstytucyjnego została odrzucona możliwość współdziałania z siłami rewolucyjnymi w dziele odbudowy państwa polskiego. Takie formuła dyktatury narodu szlacheckiego została zastąpiona koncepcją ponadstanowego solidaryzmu narodowego.

Zmiana sytuacji politycznej, spowodowana głównie narastaniem w Niemczech tendencji wielkoniemieckich, wywołała u Helcia rozczarowanie wobec intencji i zamiarów liberalizmu niemieckiego i w konsekwencji - zmian koncepcji politycznych. Wraz z Wielopolskim wystąpił on obecnie z propozycją zwołania do Wrocławia „naj-

celniejszych ludzi” w Polsce oraz konserwatywnych i umiarkowanych polityków - z wykluczeniem obozu radykalnego - tak w kraju, jak i z emigracji. Sądono, że uda się ujednoczyć, w wyniku narady, akcję polityczną Polaków z Galicji i z Poznańskiego wobec państw rozbiorowych i Europy. Spodziewano się, że zostanie wyłoniony rząd narodowy, który stosując metodę politycznego legalizmu, zrealizuje idee restytucyjne.

Otwarty dnia 5 maja 1848 roku zjazd polski we Wrocławiu przebiegał pod znakiem rozbieżności i niezgody, wyrażonej wbrew intencjom A.Z. Helcia i A. Wielopolskiego. W konfrontacji z obozem demokratycznym konserwatyści ponieśli porażkę. Nie powiodła się próba utworzenia podporządkowanego im rządu narodowego.

Dnia 13 maja 1848 roku został oznaczony, napisany przez A.Z. Helcia, *Protest mieszkaczy miasta Krakowa* i zatwierdzony *Akt oskarżenia* jego władz cywilnych i wojskowych, w związku ze zbombardowaniem Krakowa 26 kwietnia 1848 roku przez wojska austriackie. Wraz z Helcem do Wiednia udali się Stefan Potocki oraz Jan Rzeziński jako deputacja miasta Krakowa. Cesarz Ferdynand przyjął ich na audiencji 17 maja 1848 roku. Wręczono mu wtedy „Protest” i „Akt oskarżenia”.

W końcu maja 1848 roku Helcel udał się do Pragi na rozpoczynający się tam kongres słowiański, gdzie domagał się uchwalenia protestu przeciwko rozbiorom Polski, co znalazło wyraz w opublikowanym *Manifestie* skierowanym do ludów Europy. Był rzecznikiem pojednania polsko-ruskiego w Galicji, równouprawnienia tych narodowość oraz powołania sejmu ustawodawczego właściwego we wszystkich sprawach krajowych. Postulaty te zostały zamieszczone w projekcie do cesarza Austrii, zredagowanym głównie przez niego. Helcel napisał - przy współudziale Jerzego Lubomirskiego - projekt „Akni Unii Rakusko-Słowiańskiej”, postulujący utworzenie federacji narodów słowiańskich pod panowaniem cesarzy rakuskich z domu habsbursko-lotaryńskiego, w której wszystkie narodowości zostaną równouprawnione. Elementem wspólnej polityki realizowanej przez sygnatariuszy „Aktu Unii” miało być przestrzeganie zasad politycznego liberalizmu i pełnej tolerancji dla narodów niesłowiańskich pod berłem Habsburgów.

W wyborach uzupełniających do austriackiej Konstytuanty Helcel uzyskał mandat w Krakowie (17 listopada 1848). Sukces wyborczy zawdzięczał głównie swemu programowi politycznemu, który sformułował w *Głosie do Wyborców*, występując przeciwko centralizacji liberalnych Niemiec i opowiadając się za federalizacją Austrii w duchu austro-słowiańskim. Głosił również potrzebę uczynienia z Galicji i Krakowa centrum politycznego dla odrodzenia moralnego i narodowego Polski przedrozbiorowej.

W Kromierzu Helcel został przyjęty do Koła Polskiego, w którym znajdowali się politycy konserwatywni: zwolennicy federalizacji Austrii, lecz także obrońcy interesów Kościoła i własności prywatnej. Występowali oni przeciwko demokratom, takim jak Franciszek Smolka i Franciszek Ziemiałkowski, którzy byli rzecznikami współpracy z niemieckimi liberałami. Podczas dyskusji nad poszczególnymi paragrafami projektu „Praw Zasadniczych” Helcel opowiedział się za zachowaniem instytucji szlacheństwa, zagwarantowaniem wolności religii oraz przyjęciem zasady konstytucyjnego państwa prawnego.

W związku z zapowiedzią uzyskania przez Galicję koncesji autonomicznych obradował w Krakowie 31 grudnia 1860 roku zjazd obywatelski, gdzie uchwalono adres, którego autorem był A.Z. Helcel, a który wręczono następnie premierowi Antonie-

mu Schmerlingowi w Wiedniu 4 stycznia 1861 roku. W tym adresie Helcel domagał się ustanowienia w Galicji sejmu o kompetencjach prawodawczych, opartego na rzeczywistej, pochodzącej z wyboru, reprezentacji narodu, postulując obsadzenie urzędów w Galicji wyłącznie przez krajowców.

Do Sejmu Galicyjskiego A.Z. Helcel, jako reprezentant Krakowa, uzyskał mandat 4 kwietnia 1861 roku.

26 kwietnia 1861 roku A.Z. Helcel został wybrany przez Sejm Galicyjski, do austriackiej Rady Państwa w Wiedniu. Dał się w niej poznać jako zdecydowany przeciwnik niemieckiego liberalnego centralizmu, usiłując ignorować prawa narodowościowe ludów niemieckich Austrii. Wypowiadał się za federalizacją ustroju Austrii w duchu Dyplomu Państwa dzielnikowego, sprzeciwiając się centralistycznej formule Patentu Lutowego. Uważał, że autonomia krajowa, przyznana Patentem Lutowym, ma charakter minimalny i nie jest w stanie usatysfakcjonować narodów niemieckich Austrii, za głównym celem stronnictwa antycentralistycznego w Radzie Państwa jest uzyskanie dalszych koncesji autonomicznych.

Z końcem roku 1865 i początkiem 1866 Helcel napisał *Memoriał o Galicji*, przeznaczony dla premiera Belcrediego, głoszący w nim koncepcję ugody z konstytucyjną Austrią w zamian za koncesje autonomiczne udzielone Galicji. Postulował utworzenie w Galicji partii politycznej lojalnej wobec Wiednia, której trzon stanowiliby zamieszkańcy Galicji: mieszczanie, szlachta, duchowieństwo oraz tzw. wysza inteligencja. Partia ta realizowałaby politykę autonomiczną i narodową, występując przeciwko separatyzmowi Rusinów, tendencjom rewolucyjnym i demokratycznym.

Helcel był założycielem krakowskiej szkoły historycznej, z której wywodziło się wielu wybitnych ludzi nauki i polityków - głównie stańczycy - a wśród nich Józef Szujski i Michał Bobrzyński, zwolennicy polityki proaustriackiej i autonomicznej. Helcelowski ideał silnego rządu wywarł wpływ na koncepcje historiograficzne i polityczne Bobrzyńskiego, który uważał go za swojego mistrza i nauczyciela.

Wiesław Kozub-Ciembroniewicz

Bibliografia

- Barycz li., *A.Z. Helcel i początki katedry historii prawa polskiego w UJ*, w: *Studia historyczne ku czci S. Kutrzeby*, Kraków 1938.
- Dutkowska R., „*Kwartalnik Naukowy A.Z. Helcia (1835-1836)*”, w: *Studia i materiały z dziejów nauki polskiej. Zagadnienia ogólne*, z. 4, Warszawa 1970.
- Feldman W., *Stronnictwa i programy polityczne w Galicji*, Kraków 1907.
- Feldman W., *Dzieje polskiej myśli politycznej*, Warszawa 1933.
- Grodziski S., *W królestwie Galicji i Lodomerii*, Kraków 1976.
- Grzybowski K., *Galicja 1848-1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii*, Kraków-Wrocław-Warszawa 1959.
- Jabłoński Z., *Helcel Antoni Zygmunt, Polski Słownik Biograficzny*, t. IX, 1961.

- Karpiński W., Król M., *Sylwetki polityczne XIX wieku*, Kraków 1974.
- Kieniewicz S., *Galicja w latach 1846-1848*, Warszawa 1948.
- Kozub W., *Myśl polityczna Antoniego Zygmunta Helcia*, UJ, Rozpr. Habilit. nr 18, Kraków 1978.
- Kozub W., *Antoni Zygmunt Helcel*, PAN Oddział w Krakowie, „Nauka dla Wszystkich”, 1980, nr 322.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Austria a Polska w konserwatyźmie Antoniego Zygmunta Helcia 1846-1865*, Kraków 1986.
- Maciejowski W. A., zł.Z. *Helcel jako prawnik - historyk*, w: Rozpr. AU Wydz. Hist., r. 6, 1877.
- Soboński W., *Pierwsza katedra Historii Prawa Polskiego i początki tej nauki w Krakowie. Antoni Zygmunt Helcel (1808-1870)*, w: *Studia z dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego* pod red. M. Patkaniowskiego, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Prawnicze, z. 18, Kraków 1964.
- Tyrowicz M., *Polski kongres polityczny we Wrocławiu*, Kraków 1946.
- Wereszycki H., *Pod berłem Habsburgów. Zagadnienia narodowo-ciowe*, Kraków 1975.